

ART saa liian usein ilmoituksia, joiden sisällössä on toivomisen varaa. Joko havainnoijat ovat laiskoja tai sitten ei tiedetä, miten kaavake pitää tehdä. Kuvaukset ovat usein liian suppeita, sitä ei ole jaksettu tehdä ”höyhentarkkuudella”. Toki havaintotilanteet ovat monesti nopeita, eikä ehdi katsoa kaikkia tuntomerkejä. Joissain tapauksissa voi olla havainnoijalle niin vieras laji, että ei ole tiedossa mitkä tuntomerkit ovat tärkeitä. Yksi hyvä esimerkki on naaraspukuiset sirosuohaukat, lähes poikkeuksetta kaavakkeelta löytyy maininta valkoisesta yläperästä, joka on molemmilla lajeilla ja sinisuohaukalla. Sinänsä hyvä, että on kuvattu, mutta samalla on unohtunut katsoa (tai dokumentoida) ne tuntomerkit, joilla on merkitystä lajinmäärityksen kannalta. Todella harvinaisten lajien kohdalla (siis valtakunnallisen RK:n käsittelyyn menevät) täytyy dokumentointi olla todella huolellista, koska jokin laji, jota pitää helppona määrittää saattaa sisältää mahdollisuuden vielä huomattavasti kovempaan lajiin, jota ilmoittaja ei ehkä tiedosta.

Mikä siis on tärkeää? Tehdä aina lomake mahdollisimman pian havainnon jälkeen ja toimittaa ART:lle tai RK:lle. Jos on yhtään epävarma mitä kannattaa kuvata, dokumentoidaan kaikki havaitut asiat. Yleensä ei ole merkitystä sillä mitä ei ole nähty. Esim. kauempaa nähdyn riuttatiiran kuvauksessa on maininta ”ei nähty keltaista nokankärkeä”. ART lukee kaavaketta kuin ”piru raamattua”. Jos jotain ei ole kuvattu on tulkinta, että sitä ei ole nähty. Siis kuvaa kaikki näkemäsi tuntomerkit mitään pois jättämättä, jos olet yhtään epävarma tuntomerkkien merkityksestä.

Kuvauksessa tulee olla jämää ja kuvata mitä on nähty ja jättää oletukset pois. Tyypillistä on apusanojen käyttö, kuten näytti, vaikutti ja melko. Toinen on päätteiden käyttö: pienehkö, lyhyehkö, tummahko. Kaikki tällainen antaa lukijalle kuvan, että tuntomerkki ei ole varma ja jättää tilaa tulkinnoille.

Asioiden kuvaaminen erityisesti kirjoittamalla on haastavaa. Vertailu tavallisiin lajeihin auttaa lukijaa ymmärtämään paremmin muotoja, kuvioita, värisävyjä, lentotyyliä ja ääniä. Kuvausta tehdessä pitää käyttää oikeita termejä linnun osista. Tässä kannattaa hyödyntää minkä tahansa kenttäoppaan alussa olevaa ohjetta eri osien ja höyhenalojen nimistä, jos on yhtään epävarmuutta.

Havaintotilanne ja olosuhteet

Päivämäärä, havaintotilanteen kesto, kellonaika, käytössä ollut optiikka, sää ja valaistusolosuhteet kerrotaan mahdollisimman tarkasti. Erityisesti valaistuksella on merkitystä tulkittaessa linnun väritystä. Etäisyys linnusta on lentävän linnun kohdalla todella vaikeaa. Etäisyyden arvioinnissa voi käyttää muuttohavaintojen tapaa eli esim. ++/I I. Maassa olevan linnun kohdalla arviointi on helppoa karttaa hyödyntäen, uivan linnun kohdalla taas vaikeampaa, mikäli mitään karttapistettä ei ole lähellä.

Ikä ja sukupuoli

Dokumentoidaan sillä tarkkuudella kuin pystytään – ei oletuksia. Joillain lajeilla on suuri merkitys sukupuolella ja iällä ja helpottaa lopullista tulkintaa havainnon hyväksyttävyydestä. Ikä voi olla kuvattu pelkästään vanha lintu, nuori lintu. Esimerkiksi lokiin ja arvokotkien tapauksessa olisi pyrittävä nuoruus- ja esi-iänpukujen kalenterivuosi tarkkuuteen iästä. Esimerkiksi 2-3 kv kertoo enemmän kuin nuori. Toki harva tietää kaikkien lokiin ja petolintujen kaikkia pukuja, joten painopiste on kuvauksessa, jonka perusteella sitten voidaan myöhemmin arvioida linnun ikä.

Linnun koko

Koko kannattaa kuvata vertailukohteena oleviin lintuihin nähden. Esimerkiksi lapintiiraa suurempi ja harmaalokkia pienempi. Mikäli vertailukohtia ei ole, on koon arviointi subjektiivinen mielipide, joka on vain suuntaa antava. Harva määrittää esimerkiksi yksin taivaalla lentävän varpushaukan sukupuolelleen, vaikka kokoero sukupuolten välillä on huomattava. Suorassa vertailussa tummempi lintu näyttää usein suuremmalta kuin samankokoinen vaalea.

Liikkumis- ja lentotapa

Linnun liikkuminen ei ole kuin poikkeustapauksessa todellinen, mutta tärkeä yksittäinen tekijä, joka joko tukee tai ei tue tehtyä määrittystä. Lentotapa pitää kuvata hyvin tarkasti, siiveniskujen nopeus (jälleen kerran vertailu johonkin tavalliseen lajiin auttaa tulkintaa esim. löi raskaasti kuin merikotka), lennon vakaus, lennon nopeus, mahdolliset manööverit lennon aikana jne. Maassa liikkumisessa kuvataan juoksun, kävelyn, hypymisen lisäksi pyrstön heiluttamiset tai muut vastaavat käyttäytymistavat.

Linnun muoto

Kannattaa kuvata mahdollisimman tarkasti kaikki havaitut muototekijät ja hyödyntää linnun muita muotoja esimerkiksi pyrstö lyhyempi kuin kyynärsiiven leveys. Kuvattavia asioita ovat nokan muoto ja pituus, pään muoto, kaulan pituus, siiven pituus, siiven muoto, siivenkärjen muoto, vartalon muoto, pyrstön muoto ja

pituus, jalkojen pituus ja varpaiden pituus. Luonnollisesti näitä kaikkia ei kaikkien lajien osalta tarvitse/pysty kuvamaan. Mikäli lintu havaitaan istumassa, on esimerkiksi isojen lokkien kohdalla merkitystä minkä muotoinen lintu on ja kuinka pitkät jalat ovat.

Värit

Linnun värit tulisi kuvata hyvin tarkasti höyhenaloittain painottaen määrittämisen kannalta oleellista väritystä ja hyödyntäen värisävyissä tuttuja lajeja (tai muita kohteita) esim. punatulkun punainen, punarinnan punainen, suklaanruskea jne kertovat heti lukijalle minkä sävyinen väri on.

Kuvioinnit

Tämä on ehkä vaikein asia kuvata yksiselitteisesti niin, että lukija ymmärtää sen. Mitä eroa on esimerkiksi viirutuksella ja juovituksella? Kannattaa uhrata muutama ajatus miten kuviot kuvaa – ne kun ovat usein lajimäärittämisen kannalta tärkeimpiä tekijöitä. Piirtäminen voi olla yksi apukeino kuvata kuvioita. Huonolla piirustuksella voi olla parempi informaatioarvo kuin pitkällä selityksellä. Esimerkiksi arvokotkien kohdalla voi olla perusteltua piirtää kuva siiven kuvioinneista. Näissä tapauksissa kuvion koolla, muodolla ja sijainnilla on merkitystä määrittäessä lajia.

Äänet

Pelkkä äänihavainto ilman tallennetta on hyvin vaikea saada hyväksytyksi. Nähdyn linnun osalta on kuultu ääni/laulu syytä kuvata niin hyvin kuin pystyy. Jälleen vertailu johonkin tuttuun lajiin (tai muuhun tuttuun ääneen) avaa lukijalle asiaa. Toinen vaihtoehto on kuvata ääni samanlaiseksi kuin jossain julkisessa tallenteessa. Hyvin kuultu ja kuvattu ääni voi olla verraton apu huonosti nähdyn linnun määrittämiseen.

Kokemus

Harjoitus tekee mestarin myös lintujen määrittämisessä. On hyvä kertoa kuinka kauan on lintuja harrastanut ja minkälainen kokemus on ilmoitetusta lajista ja siihen helposti sotkettavissa olevista lajeista. Kokemusvuosista riippumatta on lomake tehtävä aina samalla tarkkuudella.

Dokumentit

Erilaiset tallenteet (kuvat ja äänitteet) ovat todellisia kultahippuja määrittämisen kannalta. Huonokin valokuva kertoo vähintään jotain linnun muodosta. Äänite on käytännössä ainut mahdollisuus saada pelkkä äänihavainto hyväksytyksi. Valokuva saattaa riittää sellaisenaan havainnon hyväksymiseen.

ART haluaa edelleen kannustaa kaikkia tekemään kaavakkeen taidoista ja tiedoista riippumatta, jotta saadaan mahdollisimman kattavat kuva eri lajien esiintymisestä alueellamme. ART:n jäsenet antavat tarvittaessa ohjeita kaavakkeen täyttämiseen ja tarvittaessa ART/RK pyytää tarkentamaan kaavaketta jollain tavoin.